

Ἡ ΝΕΑ ΕΛΕΝΗ ΤΟΥ ΜΕΝΕΛΑΟΥ

ΥΠΟ τὸν γηραιὸν καὶ πολύφημον Ἀκροκόρινθον, ἐκεῖ, ἐν τῇ, πάλαι ἀφνειῷ καὶ παροιμιώδει διὰ τὸν ἡδουπαθῇ καὶ πολυτελεῇ βίον, Κορίνθῳ νύκτα τινὰ τοῦ χειμῶνος τοῦ 1821, διεκρίνετο φωτιζόμενον περιλάλητον ἐπὶ δόξῃ καὶ πλούτῳ μέγαρον.

Αἱ αἵθουσαι αὐτοῦ κατεκοσμοῦντο διὰ τῶν καλλιτεχνικωτέρων καὶ πολυτιμοτέρων ὀλοσηρικῶν καὶ ἄλλων ὑφασμάτων καὶ ἐπίπλων τῆς Ἀνατολῆς,

διὰ τῶν ἐντὸς ἀγγείων κομψοτάτων καὶ χρυσῶν γλυκυτέρων καὶ μεθυστικωτέρων ἀρωμάτων καὶ πλούτου ἐν γένει ἀμυθῆτου. Τὰ λαμπρὰ φῶτα ἰδίως τῆς μεγάλης αἰθούσης ἀντηνακλῶντο εἰς σμαράγδους καὶ παντοίους πολυτίμους λίθους καὶ τὰς στιλπνοτάτας πλάκας τῶν ἔνθεν κάκειθεν ἡρτημένων χρυσοπλαισίων κατόπτρων· τὸ δάπεδον δὲ αὐτῆς ἐκαλύπτετο ὑπὸ Περσικῶν ταπήτων πλουσιωτάτων,

οἵτινες ἦσαν, κατὰ τινὰ ἔκφρασιν τοῦ Βύρωνος, «ἐξαιρεγασμένοι μὲ τόσῳ σπανίαν τέχνην, ὥστε σοὶ ἐνεποιοῦν ἐπιθυμίαν νὰ ὀλισθήσῃς ἐπ' αὐτῶν, ὡς χρυσοῦς ἰχθῦς. » Σοφάδες χρυσοκέντητοι μὲ θυσάνους ἀργυροῦς καὶ βαρύτιμοι αὐλαῖαι συνεπλήρουν τὴν διακόσμησιν καὶ τὸ σύνολον παρίστα τὴν σελαγίζουσαν καὶ μυροδόλον αἴθουσαν σκηνὴν μυθώδη τῆς Χαλιμάς, δαιμόνιον πανόραμα τρυφῆς καὶ ἡγεμονικῆς εὐμαρείας.

Λογάδες Τούρκοι, τὸ ἄνθος τῆς ἐν Κορίνθῳ Τουρκικῆς ἀριστοκρατίας, εἶχον συγκεντρωθῇ ἐκεῖ καὶ ἑρρόφων δι' ἡλεκτρίνων ἐπιστομιῶν τὰς πολυτελεῖς αὐτῶν καπνοσύριγγας, ἐν αἷς ἐκαίετο ὁ εὐωδέστερος καὶ περιφημότερος τῶν καπνῶν τῆς Ἀνατολῆς. Οἱ τρισμακάρες Ὀσμανλῆδες ἐν μέσῳ ἀπεριγράπτου χλιδῆς καὶ εὐμαρείας παρεκάθηντο καὶ συνδιελέγοντο μετὰ σοβαρότητος καὶ σεβασμοῦ πρὸς τὸν ἔκλαμπρον οἰκοδεσπότην, ὅστις ἐν τῷ παρδείσῳ του ἐκείνῳ ἐσεμνύνετο, ἀγέρωχος καὶ ἡδυπαθῶς ἡμικεκλιμμένος ἐπὶ χρυσοπαρύφου διβανίου καὶ ῥοφῶν καὶ ἐκεῖνος τὴν ἐξαίσίαν αὐτοῦ καπνοσύριγγα. Περίκομφοι δὲ καὶ προθυμότατοι δοῦλοι ἐκόμιζον εἰς τὴν μεγαλοπρεπῆ δμηγυριν παντοειδῆ γλυκύσματα καὶ ἀναψυκτικὰ ἐκ τῶν σπανιωτέρων ἐπὶ σκευῶν, ἀργυρῶν καὶ χρυσῶν.

Τὸ ὄνομα τοῦ μεγαλοπρεποῦς αὐθέντου τοῦ μεγάρου εἶνε γνωστὸν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς Ἕλληνας, ὅσοι μάλιστα ἔτυχε ν' ἀναγνώσωσιν ἢ ν' ἀκούσωσι τὰ ἄσματα τῆς δημώδους ἡρωϊκῆς ποιήσεως ἢ τὴν ἱστορίαν τοῦ ἱεροῦ ἡμῶν ἀγῶνος. Ὁ Χουσεῖν Κιαμήλ-μπεης ἦτο διασημότερος Ὀθωμανός, ὁ μεγαλοπρεπέστερος, νουνεχέστερος καὶ Κροῖσος τῶν ἐν Ἑλλάδι Τούρκων, ὅστις ἤκμαζε πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως καὶ ἐδέσποζε τῆς Κορινθίας ὅλης, εἶχε δὲ ἀμυθῆτους θησαυροὺς πλούτου καὶ κατὰ τὴν δημώδηποίησιν, ἦτο «καμαρωμένος ἀφέντης.»

Κ' ἦταν κολώννα στὸν Μωρητᾶ καὶ φλάμπουρο στὴν Κόρθο, Ἦταν καὶ στὴν Τριπολιτσᾶ πύργος θεμελιωμένος. . . . »

Τοῦ ἰνομαστοῦ τούτου Κιαμήλ-μπεη τὰ πολύχρυσά σεράγια ἐφωτοβόλουν κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἐκεῖ που, ἔνθα τὸ πάλαι ἡκτινοβόλουν οἱ ὑπέρλαμπροι καὶ μυροβόλοι περίφημοι κῆποι τῆς Καλυψοῦς τῆς Κορίνθου, τῆς περιφημοτάτης ἐπὶ κάλλει Λαϊῶς, προσφιλῇ ἐντευκτήρια τῶν ἐπὶ ὄλβῳ καὶ σοφίᾳ καὶ κοινωνικῇ περιωπῇ διακεκριμένων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς Ἑλλήνων.

Ἐν τῇ ἀκμῇ δὲ τῆς συναναστροφῆς, ἥτις ἄδηλον, ἂν ἦτο σοβαρὸν πολιτικὸν συμβούλιον ἢ ἀπλῇ ἐσπερίς, συνέβη ἀπρόοπτον, ὡσεὶ βόμβας ἔκρηξις. Εἰσῆλθεν αἰφνης ζωηρὸς καὶ σφριγῶν ἀνὴρ οὐχὶ ἄγνωστος, ἀπρόσκλητος ὅμως. Στάς δ' ἐπὶ στιγμὴν σύννους καὶ μελαγχολικὸς ἐπὶ τῇ θεᾷ τῆς Τουρκικῆς ἐκείνης μεγαλοπρεπείας καὶ εὐμαρείας, ἐστὲναξε μετὰ θαυμάτου πόνου, ἐξήφθη καὶ ἀνέκραξεν :

— "Ἐως πότε, τύραννοι, θὰ ἐντρυφᾶτε ἐκ τῶν ἰδρώτων καὶ τοῦ αἵματός μας ; . . .

Τὸ ἀπρόοπτον τοῦτο ἐξέπληξε πάντας εἰς ἄκρον, ὅπως τὸν Βαλτάσαρ καὶ τοὺς μεγιστάνας του εἰς τὸ περιλάλητον ἐν Βαβυλῶνι συμπόσιον ἢ φρικώδης χεῖρ, ἢ ἐπιφανεῖσα καὶ χαράξασα ἐπὶ τοῦ τοίχου τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας καὶ τρομερὰς τρεῖς λέξεις, ἅς ὁ προφήτης Δανιὴλ ἐξήγησεν, ὡς τὸ ἐκ Θεοῦ προμήνυμα τοῦ οἰκτροῦ τέλους τοῦ τελευταίου ἐκείνου βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος. Οἱ συγκεκλημένοι ἀγάδες καὶ ἐφέντηδες, προεξάρχοντος τοῦ Κιαμήλ, ἐξανίστανται ἀμέσως τεταραγμένοι ἐκ τοῦ παραβόλου τολμήματος καὶ κροτοῦσιν ὀργίλοι τὰς παλάμας διὰ νὰ εἰσέλθωσιν οἱ δοῦλοι καὶ σωματοφύλακες, ὅπως συντρίψωσι τὸν θρασύτατον αὐθάδη καὶ ὑβριστὴν.

Ταῦτοχρόνως ὅμως οὗτος, συνελθὼν καὶ ἀναμετρήσας τὴν ἀναμένουσαν αὐτὸν ἄβυσσον τῆς ἀπωλείας, ἐν τῇ εὐφυσίᾳ του προσποιεῖται τὸν παραφρονοῦντα καὶ ἐξακολουθεῖ παραληρῶν καὶ παραπαίων κατὰ τῶν ἐπίπλων καὶ παραθύρων.

Ἡ σκηνὴ μετέβαλεν ὅψιν πάραυτα. Ἡ δμηγυρίς

ἐπραύνη, οἱ δ' ἐν ἀκαρεὶ προσδραμόντες δορυφόροι καὶ δοῦλοι διετάχθησαν νὰ περιποιηθῶσι τὸν τοσοῦτον ἀτυχήσαντα ἐπισκέπτην, ὅστις μετ' οὐ πολὺ, συνελθὼν, διὰ τεχνικωτάτων τεμενάδων ἔτυχε πλήρους τῆς φιλανθρωποῦ συγγνώμης τῶν διαταραχθέντων Ὁθωμανῶν. καθόσον μάλιστα οὗτοι ἐξαίρετως οἰκτείρουσι καὶ εὐλαβοῦνται τοὺς παράφρονας.

Ἐνοήσατε προδήλως, ὅτι ὁ παράδοξος αὐτὸς ἐπισκέπτης ἦτον Ἕλλην. Διὰ νὰ τὸν γνωρίσητε ὅμως καλλίτερον, θέον νὰ μάθητε, ὅτι ἦτο καὶ ὁ πρῶτος καὶ εὐνοούστατος γραμματεὺς τοῦ μεγαλυνύμου Μπέη, ὁ εὐπατρίδης Κορίνθιος Θεοχαράκης Ῥέντης, ἔγκριτος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἀνὴρ καὶ πατριώτης.

Ὁ Ῥέντης, τύπος σπάνιος νοημοσύνης, δραστηριότητος, ἀφοσιώσεως καὶ προσηνείας, γνωρισθεὶς εἰς τὸν Κιαμὴλ-μπεην, ἐξετιμήθη μέγας καὶ προσελήφθη παρ' αὐτῷ, ὡς γραμματεὺς. Διὰ τῶν προτερημάτων δὲ αὐτοῦ κατέκτησεν ἑνωρὶς πλήρη τὴν εὐνοίαν τοῦ κυρίου του, ἐπλούτησε βχθμηδὸν ὑπὸ τὴν χρυσὴν στέγην τοῦ Κιαμὴλ καὶ κατέστη μέγας καὶ πολὺς πρόκριτος καὶ τὸ κέντρον καὶ καταφύγιον τῆς Κορινθίας ὅλης. Ἐν μέσῳ ὅμως τῶν ὑλικῶν τούτων ἀγαθῶν, ὁ Ῥέντης οὐδέποτε ἐλησμόνησεν, ὅτι ἦτον Ἕλλην, ἀνέφλεγε δὲ τὰ στήθη του ἄσβεστον τὸ ἄγιον πῦρ τῆς ἐλευθερίας καὶ φιλοπατρίας. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ διὰ τῆς σπανίας νοημοσύνης του ἀνεδείχθη ἐπιφανὴς τοῦ Ἑθνους ἀνὴρ καὶ οὐδὲ κόκκον τῆς ἀρετῆς του ἀπώλεσεν ὑπὸ τὴν δουλείαν. Τουναντίον συνειργάζετο διὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Γένους, ἐνθερμὸς καὶ λογὰς συνωμότης καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1818 κατηχήθη εἰς τὰ μυστήρια τῆς Φιλικῆς Ἑταιρίας, κατὰ δὲ τὸ 1820, διωρίσθη μέλος τῆς τῆς ἐν Πελοποννήσῳ Ἐφορίας αὐτῆς. (1)

(1) ΣΗΜ. Ὁ Θ. Ῥέντης καὶ εἰς τὴν Ἐπανάστασιν ἔλαβεν ἑξοχὸν μέρος καὶ ἐγένετο μάλιστα μέλος τῆς ἐν Καλτεζαῖς Πελοποννησιακῆς Γερουσίας.

Τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος ὁ ἔγκριτος ἀνὴρ καὶ τόσῃν θέσιν, ἐμπιστοσύνην καὶ δύναμιν παρὰ τῷ Κιαμήλ κεκτημένος, εἶχεν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν νὰ εἰσέρχηται κατὰ πᾶσαν ὥραν εἰς τὸ μέγαρον τοῦ ἐπιφανοῦς Μπέη. Ἦτο δὲ πάντοτε συνεσταλμένος καὶ φρόνιμος. Ἀλλ' ὅτε εὐρέθη πρὸ τῆς μεγαλοπρεπεστάτης καὶ ἡδυπαθεστάτης ἐκείνης συναναστροφῆς τῶν κλεινῶν σεραγίων καὶ ἀνελογίσθη, ὅτι ὁ παράδεισος ἐκεῖνος τῆς εὐμαρείας καὶ τρυφῆς εἶχε συντελεσθῇ διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν ἰδρώτων τῶν ἐν τῇ δουλείᾳ δεινοπαθόντων Ἑλλήνων, ὁ ἱερομύστης τῆς ἐλευθερίας — τίς οἶδεν εἰς τίνας ψυχολογικάς στιγμὰς διατελῶν! — ἡσθάνθη ὀξύτατον πόνον εἰς τὴν φιλοπάτριδα ψυχὴν του καὶ δὲν ἡδυνήθη νὰ κρατήσῃ αἰφνιδίαν ἔκκρηξιν αὐτῆς. Εὐτυχῶς δ' εὗρεν εὐθὺς τὴν σανίδα τῆς σωτηρίας ἐν τῇ ὀξυτάτῃ εὐφυΐᾳ του, ἣν συνέτρεξεν ἐκ συμπτώσεως ἢ φιλανθρωπία τῶν Ὀθωμανῶν καὶ πρὸ πάντων ἡ ἔκτακτος εὐνοια τοῦ Κιαμήλ-μπεη, ἐκτιμῶντος μεγάλως καὶ τὸ ἀνύποπτον παρελθὸν καὶ τὴν πολυχρόνιον ἀφοσίωσιν καὶ πίστιν τοῦ πολυτίμου καὶ προσφιλοῦς γραμματέως του.

II

Ὁ Θεοχάρης Ῥέντης ἦτο ὠραῖος ἀνὴρ, εἶχε δὲ σύζυγον πολὺ ὠραίαν καὶ θελκτικωτάτην. Ἐξ αὐτῆς ἀπέκτησε σὺν ἄλλοις καὶ κόρην, ἐξαισίας καλλονῆς, τὴν περίφημον Σοφίαν, ἣτις ἔμελλε νὰ διαδραματίσῃ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἀγῶνος πρόσωπον νέας Ἑλένης τοῦ Μεβελάου διὰ τε τὸ κάλλος καὶ διότι διὰ τὴν χεῖρα αὐτῆς ἐγένοντο καταστροφαὶ καὶ πόλεμοι.

Ἡ Σοφία Ῥέντη ἐγένετο ἡ ὠραιότατη τῶν Ἑλληνίδων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, πολυθέλγητρος Νηρηΐς, ἰνδαλμα καλλιτέχνου καὶ ποιητοῦ περιπαθῆς οἶστρος καὶ ὄνειρον. Ὅλοι, ὅσοι ἐγνώρισαν αὐτὴν εἰς τὴν νεότητά της, μετὰ θαυμασμοῦ διηγοῦνται τὸ μοναδικὸν αὐτῆς καὶ κατα-

λάμπον κάλλος. Ὑψηλὴ μᾶλλον τὸ ἀνάστημα, ξανθὴ καὶ ἀνθηροτάτη, εἶχε καλλιτεχνικωτάτην συμμετρίαν σώματος, παράστημα δὲ ἀρχαίας θεότητος ἢ ἀριστουργήματος τῆς τέχνης ἐξ ἐκείνων, ἅτινα ἀπθανάτισαν τὰ μάρμαρα καὶ ἡ μεγαλοφυΐα τῶν ἀθανάτων γλυπτῶν τῆς ἀρχαίας τέχνης. Πάλλευκος, ὡς ἡ χιὼν τῶν ἀκρωρειῶν, τρυφερά, ὡς τὸ ἀρτιθαλές ῥόδον, σεμνή, εὐαίσθητος, συμπαθὴς καὶ γλυκυτάτη, μὲ ὀφθαλμοὺς μεγάλους, εὐκύκλους, ὑγροὺς καὶ γόητας, μὲ χεῖλη γραφικώτατα καὶ φωνὴν γλυκεῖαν, μουσικωτάτην καὶ ἐπαγωγὸν καὶ μὲ κόμην πλουσίαν καὶ χρυσὴν, πλήρης θελγῆτρων, χαρίτων καὶ ἀρετῶν, ἡ νεαρὰ Σοφία εἶχε κάλλος ἀκτινοβολοῦν καὶ διαδοθὲν ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν, ὡς τὸ τῆς ἀθανάτου συμπολιτίδος αὐτῆς Λαΐδος, πρὸς τὴν ὁποίαν ὁμως κατὰ τοῦτο καὶ μόνον ὁμοιάζειν.

Ὅτε ἡ Σοφία ἔφθασεν εἰς ὦραν γάμου, εἰ μὴ ἡ Ἑλλάς, ἡ Κορινθία τούλαχιστον δὲν εἶχε λαμπροτέραν καλλονήν, οὔτε νύμφην μᾶλλον ζηλευτὴν διὰ τε τ' ἄλλα καὶ τὸν πλοῦτόν της. Ἡ σπανὶς κόρη συνήνου ἐν ἑαυτῇ τὰ ποθεινότερα ἠθικὰ καὶ ὕλικα προτερήματα ἀρίστης νύμφης, διότι ἦτο νεαρά, περικαλλεστάτη, πλουσιωτάτη, μεμορφωμένη καὶ κατήγετο ἀπὸ γένους ἐπιφανοῦς. Πολυπληθεῖς γαμβροὶ ὠνειροπόλουν τὴν χεῖρα της· ἄλλ' οὐδεὶς ἠδύνατο ν' ἀτενίσῃ πρὸς τοιοῦτο χρυσοφαῖς ἄστρον, χωρὶς νὰ φανῇ φρενόπληκτος.

Εὐρέθη ἐν τούτοις ὁ Ἄρης τῆς νέας Ἀφροδίτης, καθ' ὅλα ἀντάξιός αὐτῆς.

Ἡ οἰκογένεια τῶν Νοταραίων, ἡ ἔτι καὶ νῦν σωζομένη, ἤχημαζε τότε μεγάλως ἐν Κορινθίᾳ. Ἦτο δὲ μίχ τῶν εὐκλεεστάτων καὶ ἀρχαιοτάτων οἰκογενειῶν τῆς Ἑλλάδος, διότι κατήγετο ἐκ τῆς βασιλευσάσης οἰκογενείας τῶν Παλαιολόγων καὶ ἰδίως τοῦ υἱοῦ του Νικολάου Νοταρᾶ, ἀρχηγοῦ τῆς ἐνδόξου καὶ εὐγενοῦς πατριάς, τοῦ

Ἀγγέλου Νοταρᾶ, ὅστις μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατέφυγε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς Τρίκαλα τῆς Κορινθίας. Ἐκ τούτου κατήγετο κατὰ διαδοχὴν καὶ ὁ Σωτήριος Νοταρᾶς, γεννηθεὶς τῷ 1750, ὃν ἐν τῇ ἀρχηγίᾳ τῆς Κορινθίας διεδέχθη ὁ νεαρὸς αὐτοῦ υἱὸς Ἰωάννης.

Ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, ἦτο κατὰ τὴν ἐκκρηξιν τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος 16 μόλις ἐτῶν Ὁ νεαρὸς εὐπατρίδης, ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, ὠραιότατος καὶ ἐράσμιος, ἀνδρεῖος δέ, εὐγενέστατος τὴν καταγωγὴν, εὐπαίδευτος καὶ πλουσιώσατος, διεφλέγετο ἐκ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν αἰσθημάτων καὶ ἦτο ἡ συμπαθητικωτέρα καὶ μεγαλοπρεπεστέρα φυσιογνωμία τῶν ἐξόχων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς του. Ξανθὸς ὢν, εἶχε κόμην μακρὰν καὶ ὀλόχρυσον, ὡς ἦτον ὀλόχρυσος ἀπὸ κεφαλῆς μέχρι ποδῶν καὶ ἡ βαρύτιμος στολή του ἦν ἐκόσμου κομβία μεγάλα καὶ ὄπλα, πάντα ἀργυρᾶ καὶ κεχρυσωμένα καὶ πολυτίμοις λίθοις πεποικιλμένα καὶ ἐφαίνετο, ὡς ὁ Ἀπόλλων καὶ Ἄρης ἐν μέσῳ τῶν θεῶν τοῦ Ὀλύμπου, λαμπρὸς καὶ ἀκτινοβολῶν. Ὑπερήφανος, φιλόδοξος, φιλελεύθερος καὶ φιλόπατρις, ἡσθάνετο ἐν ἑαυτῷ τὸ δαιμόνιον τῆς μεγαλουργίας καὶ εὗρεν εἰς τὴν ἐκραγεῖσαν ἐπανάστασιν στάδιον ὁράσεως καὶ δόξης λαμπρόν Ἀπεδύθη δ' εὐτολμος εἰς τὸν Ἀγῶνα καὶ ἔλαβε τὸ βάπτισμα τοῦ πυρὸς εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀκράτας. Κατὰ τὸ ἔτος 1823 διωρίσθη διὰ τὰς στρατιωτικὰς αὐτοῦ ἀρετὰς ἀντιστράτηγος καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐκπόρθησιν τοῦ Ἀκροκορίνθου, οὗ, παραδοθέντος αὐτῷ, κατόπιν διωρίσθη φρούραρχος ὑπὸ τῆς τότε Ἑλληνικῆς κυβερνήσεως, τὸ δὲ 1824 προήχθη εἰς στρατηγὸν τῆς Κορινθίας, εἰς ἡλικίαν 19 μόλις ἐτῶν. Ἡ Ἰλιάς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ὀλίγους εἶχεν, ὡς ἐκείνον, ἀνδρεῖους καὶ ἐπιφανεῖς ἥρωας, ἐνεκα δὲ τῆς μεγαλοπρεπείας, τῆς γενναιοδωρίας καὶ τοῦ πλούτου του, δι' οὗ συνετήρει ἐξ ἰδίων χρημάτων τὸ στράτευμά του, ὁ Ἰωάννης προσεπωνυμάσθη Ἀρχοντόπουλον

καὶ ὑπὸ τὸν διακριτικώτατον τοῦτον τίτλον ἦτο γνωστὸς καὶ διεφημίζετο εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. ¹⁾

Ὁ ἐκλαμπρος οὗτος στρατηγὸς καὶ ἀρχηγὸς τῆς Κορινθίας, τὸ περίφημον Ἀρχοντόπουλον, ἐγνώρισε τὴν Σοφίαν Ῥέντη, ἡράσθη αὐτῆς περιπαθῶς, ἀντηγαπήθη καὶ ἐζήτησε τὴν χεῖρα της. Σπανιώτατα ἐπὶ τῆς γῆς συνηττήθησαν τόσον ἐναρμονίως καὶ ὑπὸ εὐτυχεστάτας συνθήκας ὑπάρξεις, ὥς αἱ κατὰ πάντα λόγον ἄρισται αὐταί. Ὁ Ἄρης εὗρε τὴν Ἀφροδίτην του καὶ εἰς τὸ πανεύδαιμον ζεῦγος ἐνεσαρκώθη τὸ ἰδανικὸν τῶν ἱπποτῶν τοῦ μεσαιῶνος « Ἐρως τῇ καλλίστῃ, εὐδαιμονία τῷ ἀρίστῳ ».

Ἡ πατρίς καὶ ὁ ἔρως τῆς Σοφίας ἦσαν οἱ δύο μεγάλοι καὶ λαμπροὶ ἀστέρες, οἵτινες ἐσελάγιζον ἐν τῇ μεγάλῃ καρδίᾳ τοῦ ἱππότου στρατηγοῦ.

III.

Ἄλλ' ἡ ποιητικωτάτη αὐτὴ ἐνώσις ἐγένετο ἀφορμὴ μεγάλων συμβάντων, ἅτινα ἔμελλον ν' ἀπαθανατίσωσι τὴν μνήμην τῶν ἐπιφανῶν μνηστήρων. Ἀνῆψε φοβεράν τὴν φλόγα τῆς ζηλοτυπίας ἄλλου περιπαθοῦς ἀντεραστοῦ, τοῦ, ἐπιφανοῦς ἀντιστρατήγου τῆς Κορινθίας, Παναγιωτάκη Νοταρᾶ.

Ὁ Παναγιωτάκης ἦν ὁμῆλιξ καὶ συναγωνιστὴς τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ, διαδεχθεὶς εἰς τὴν ἀντιστρατηγίαν τοῦτον, προαχθέντα εἰς στρατηγόν. Ἦτο δὲ καὶ αὐτὸς ἀγωνιστὴς καὶ ἐπιφανὴς ἀνὴρ τῆς Κορινθίας, ζωηρὸς δὲ καὶ αἰσθηματίας, ὥς ὁ Ἰωάννης. ²⁾

(1) ΣΗΜ. Ἡ οἰκογένεια τῶν Νοταραίων μεγάλας ἐκδουλεύσεις καὶ θυσίας προσήνεγκεν εἰς τὸν Ἀγῶνα. Μόνον αἱ χρηματικαὶ δαπάναι αὐτῆς ὑπελογίσθησαν εἰς 1,300,000. γροσίων.

(2) ΣΗΜ. Ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς κατήγετο ἐξ ἄλλης οἰκογενείας τῶν Νοταραίων. Ἐπολέμησεν εἰς τὴν μάχην τῆς Ἀμπλιανῆς καὶ εἰς τὴν Ἀττικὴν. Ἐπὶ Ὁθωνος προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον καὶ διετέλεσεν ὑπασπιστής, αὐτάρχης καὶ μέγας σταυλάρχης αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἔξωσιν παρηκολούθησεν αὐτῷ καὶ παρέμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Εἵτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἔζησε μέχρι τοῦ 1874.

Ἀπὸ πολλοῦ ἤδη καὶ ἰδίως, ἀφ' ὅτου ὁ Ἰωάννης ἐγένετο φρούραρχος τοῦ Ἀκροκορίνθου, ὑπέβασκε μεταξὺ τοῦ νῦν στρατηγοῦ καὶ ἀντιστρατήγου διαίρεσις καὶ ἀντιζήλια περὶ τῆς ἐν Κορινθίᾳ ὑπεροχῆς. Ἐνεκα ταύτης, ὅτε ὁ Ἰωάννης ἐφυλακίσθη ἐν Ὑδρᾷ, ὡς ἀντάρτης, μετὰ τοῦ Θ. Κολοκοτρώνη καὶ ἄλλων, ὁ Παναγιωτάκης ἐκηρύχθη ἀναφανδὸν ἀντίπαλος αὐτοῦ, προήχθη εἰς ἀντιστράτηγον, προσείλκυσε εἰς ἑαυτὸν πλείστους ὅσους Κορινθίους καὶ ἐξ αὐτῶν μάλιστα τῶν ὁπαδῶν τοῦ Ἰωάννου καὶ κατέστη ἡ μεγίστη τῆς Κορινθίας δύναμις. ¹⁾ Ὅτε δὲ ἡλευθέρωθη τῆς εἰρκτῆς, ὁ Ἰωάννης, ὡς ἐκ τῆς εἰς Μεσσηνίαν ἀποβάσεως τῶν ὑπὸ τὸν Ἰβραῆμ Ἀράβων, ἐδραμεν εἰς Κορινθίαν, διακαιόμενος ἐκ τῆς ιδέας ν' ἀνακτήσῃ τὴν προτέραν ὑπεροχὴν του, ἀνταγωνιζόμενος πρὸς τὸν ἀντιστράτηγον.

Τὴν διάστασιν αὐτὴν ἀνέφλεξεν εἰς ἄκρον καὶ ἐκορύφωσε μετ' οὐ πολὺ ὁ πρὸς τὴν Σοφίαν Ῥέντη ἔρως τῶν ἐπιφανῶν αὐτῶν Κορινθίων καὶ ἡ περίστασις, ὅτι τῆς ἐξαισίας κόρης οἱ γονεῖς οὐδέτερον τῶν ἀντιζήλων προετίμων, ἀναβάλλοντες τὸν γάμον της δι' ἄλλας, ἥττον δεινὰς καὶ ἀνωμάλους, περιστάσεις· ἐντεῦθεν ὁμως ἐκάτερος τῶν ἐραστῶν ἐνόμιζε πρόσκομμα τὸν ἀντιζήλον καὶ ἐξήφθη ἕρις μεταξὺ των φοβερά.

Διὰ τὴν ἀρχηγίαν λοιπὸν τῆς Κορινθίας ἥ, ὡς βεβαιοῖ ἡ παράδοσις, κυρίως διὰ τὴν χεῖρα τῆς περικαλλεστάτης Σοφίας, τὴν πολυπόθητον καὶ ζηλευτήν, ἐξεμάνη μεταξὺ τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἀντιστρατήγου ὀλέθριος καὶ φονικώτατος πόλεμος κατὰ τὸ ἔτος 1826 ὅστις παρ' ὀλίγον νὰ μετχδοθῇ εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Νομίζει τις, ὅτι προέκειτο περὶ ἄλλης Ἑλένης τοῦ Μενελάου, τῆς διαβοήτου καὶ παροιμιώδους διὰ τὸ ἐξαισιον κάλλος της, ἥς ἔνεκα ἐγένετο ὁ φοβερός Τρωϊκὸς πόλεμος καὶ τὴν ὁποίαν,

(1) ΣΗΜ. Ὁ Α. Γούδας ὁμως διηγεῖται, ὅτι καὶ ὁ Παναγιωτάκης συνεφυλακίσθη ἐν Ὑδρᾷ.

ὅτε εἶδον οἱ εἰς τὰς Σκαϊᾶς πύλας συνελθόντες δημογέροντες τῶν Τρώων, τόσον ἐθαύμασαν, ὥστε, καὶ μεθ' ὅσα ἔπασχον, ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους,

Οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ εὐκνήμιδας Ἀχαιοὺς
Τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν.
Αἰνῶς ἀθανάτησι θεῆς εἰς ὧπα ἔοικεν! . . .

Ὁ ἀντιστράτηγος Παναγιωτάκης εἶχε τὸ κέντρον καὶ στρατόπεδον αὐτοῦ ἐν Σοφικῷ τῆς Σολυγείας· ἡ κωμόπολις δὲ αὐτῇ ἦν ἡ νέα Τροία, καθ' ἧς ἔπρεπε νὰ ἐπιπέσῃ ὁ στρατηγός.

Ὁ Ἰωάννης εἶχεν ἄμετρον πλοῦτον καὶ φιλοδοξίαν καὶ νέος, ἐρωτόληπτος, ἀνδρείος καὶ ἀρειμάνιος, ἠδύνατο νὰ θυσιᾷ τὰ πάντα, χάριν τῆς πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς του δόξης, χάριν τῆς κόρης τῶν ὀνείρων του. Ὁ ἀγὼν ἐν τούτοις ἀπέβαινε πολὺ δυσχερὴς διὰ τὸν κλεινὸν στρατηγόν, διότι ὁ ἀντιστράτηγος ἐκέκτετο ἤδη μεγάλην ἐπιρροὴν καὶ δύναμιν ἐν Κορινθίᾳ. Ὡς ἐκ τούτου ὁ Ἰωάννης ἠῤῥξῃσε τὸ στράτευμά του εἰς δύο χιλιάδας ἀνδρῶν διὰ μεγάλων χρηματικῶν θυσιῶν, προσηλυτίσατο δὲ καὶ στρατιώτας πολλοὺς τοῦ ἀντιστρατήγου καὶ ἐτέθη ἐπὶ ποδὸς πολέμου.

Φοβερός, ὡς ὁ Ἄρης, ἀνδρείος, ὡς ὁ λέων, καὶ ὀρμητικός, ὡς λαῖλαψ, μένεα πνέων καὶ μανίαν, ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς ἐξεστράτευσε κατὰ τοῦ Σοφικοῦ, πῦρ καὶ σίδηρον κομίζων. Συνεκροτήθη δ' ἐκεῖ φονικὴ καὶ καταστρεπτικὴ μάχη, καθ' ἣν ἐνίκησε τὸν ἀντιστράτηγον ὁ Ἰωάννης, ὅστις ὁμως ἐν τῇ μέθῃ τῆς νίκης του ἐξετράπη εἰς ἀγρίας καὶ θηριώδεις ἐκδικήσεις. Οὐαὶ τοῖς ἡττηθεῖσι! Πολλὰς σφαγὰς ἀθῶων καὶ λεηλασίας τρομερὰς διέπραξεν ὁ ἀκάθεκτος νικητὴς ἐν τῇ δυστυχεῖ κωμῳόλει τοῦ Σοφικοῦ, ἐπυρπόλησε δὲ αὐτὴν δις, ὡς καὶ τὸ περίφημον δάσος τῶν πευκῶν, ὅπου ὑπέθεσεν, ὅτι κατέφυγον οἱ τραπέντες εἰς φυγὴν ἐχθροί. Καὶ δὲν περιωρίσθη εἰς αὐτὰ

μόνον ὁ τρομερὸς νικητὴς. Ἐξηκολούθησε τὸν κατὰ τοῦ Παναγιωτάκη πόλεμον καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Κορινθίας, ὅπου μετεφέρετο ἐκάστοτε τοῦ ἐμφυλίου πολέμου τὸ κέντρον καὶ κατέκαυσε τὴν Ζάχολην, τὴν Καστανιάν, τὴν Λαύκαν καὶ ἄλλας κώμας. Ἀπειροπληθεῖς δ' ἔπεσον ἐκ τῶν ἀλληλομαχομένων νεκροὶ καὶ ἡ Κορινθία κατεσπαράχθη καὶ ἐβυθίσθη εἰς πένθος καὶ φρίκην.

Χαρακτηριστικώτατον τοῦ πολέμου τούτου εἶνε τὸ ἐξῆς δημῶδες ᾄσμα, ὅπερ συνετέθη καὶ ἐψάλλετο μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀπηνοῦς νικητοῦ, ᾄσμα, ἀποπνέον τὴν ἀπόγνωσιν τῶν τοσοῦτω δεινοπαθησάντων ἐχθρῶν του καὶ τὴν φρίκην τῶν συμφορῶν αὐτῶν.

Γεῖά σου βρὲ Γιάννη Νοταρᾶ,
 Ποῦ ἔκαψες τόσα χωριᾶ!
 "Αν ἀκόμα εἶχες ζήσεις,
 Μήτε πέτρα δὲν θ' ἀφήσεις.
 Τοὺς πατέrais καὶ μητέrais
 Σκότονες μὲ τῆς μαχαίrais
 Τὸ παιδὶ κ' ἡ θυγατέρα
 Ἐκάναν τὴν νύχτα ἴμερα,
 Γιὰ νὰ φθάσουν εἰς τοὺς λόγγους
 Νὰ γλυτώσουν ἀπ' τοὺς φόνους.

Οὕτως ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς κατίσχυσεν ἐν τῷ ὀλεθρίῳ ἐκείνῳ ἐμφυλίῳ πολέμῳ καὶ ἀνέκκτησε τὰ στρατιωτικὰ καὶ πολιτικὰ πρωτεῖα ἐν Κορινθίᾳ. Τότε δ' ἐμνηστεύσατο, τρισευδαίμων τρισευδαίμονα, τὴν λατρευτὴν του Σοφίαν, νικητὴς καὶ τροπαιοῦχος ἐν τε τῇ καρδίᾳ αὐτῆς καὶ τῷ πεδίῳ τοῦ Ἄρεως ὑπὸ τὰς εὐχὰς καὶ εὐλογίας τῶν Κορινθίων.

Πρὶν ἢ ὅμως ἀνάψῃ τοῦ χρυσοῦ ὕμεναίου του τὰς δᾶδας, ἐπῆλθεν αὐτῷ ἄλλη ἀπροσδόκητος καὶ σοβαρωτάτη περίστασις, ἥτις ἔμελλε νὰ καταστρέψῃ διὰ παντὸς τὸ γλυκύτατον τῆς καρδίας του ὄνειρον καὶ τὴν λαμπρὰν

αὐτοῦ ὑπαρξιν, στέφουσα ὅμως τὸ ὠραῖον τοῦ μέτωπον
διὰ δάφνης, εἰς αἰῶνας ἀμαράντου.

IV.

Ἡ πατρίς ἐκινδύνευε. Τὰ ἔτη 1825—1827 ὑπῆρξαν
δι' αὐτὴν ἀπαίσια καὶ κατεπόνησαν τὸν ἱερὸν ἀγῶνα.

Ὁ φοβερὸς Ἰμβραήμ πασᾶς, ὁ Ἀττίλας καὶ δαίμων
ἐξολοθρευτὴς τῆς Πελοποννήσου, ἐδόηεν καὶ ἡρήμονε τὴν
ἀγωνιῶσαν, ἀλλ' ἐγκαρτεροῦσαν εἰς τὸν ἅγιον τῆς ἐλευ-
θερίας τῆς ἀγῶνα, παντλήμενα χώραν. Κατὰ τὸ 1827
ἡ ἐπανάστασις περιωρίσθη ἐντὸς τῶν τειχῶν τοῦ Ναυ-
πλίου, τοῦ Ἀκροκορίνθου καὶ τῶν βράχων τῆς Μάνης
καὶ τῆς Ὑδρας. Ἀλλὰ ἰσχυρότατα φρούρια περιέπιπτον
εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, οἱ στρατιῶται τῆς ἐλευθερίας
ἀπέκαμνον καὶ ἀπέθνησκον, πεινῶντες, διψῶντες καὶ ἀπέλ-
πιδες, τὸ ἄνθος τῶν ἡρώων ἐσφαγιάζετο εἰς ἀπεγνωσμέ-
νας μάχας, αἱ γυναῖκες, οἱ παῖδες καὶ γέροντες κατέφευ-
γον εἰς τὰ βουνά, τὰ σπήλαια καὶ τὰ τενάγη, οἱ Τούρκοι
ὑπεδούλουν καὶ αὐθις τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα, ἔστενε δὲ
δύσελπις πᾶσα ἡ χώρα καὶ ἡ ἐπανάστασις ἐξέπνεε σχε-
δὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἥς τὴν Ἀκρόπολιν περιέσφιγγον,
ὡς βόας συτφιγκτήρ, αἱ πολυάριθμοι στρατιαὶ τοῦ Κιου-
ταχῆ, τοῦ Ρεσίτ καὶ ἄλλων μαχιμωτάτων πασάδων. . .
Ἡ ἀγωνιῶσα πατρίς εἰς τὰς κρισιμωτάτας ἐκείνας ἡμέ-
ρας ἀνέθετο τὰς ὑστάτας ἐλπίδας πᾶσας εἰς τὸν ἰσόθεον
στρατάρχην τῆς Πελοποννήσου Θεόδωρον Κολοκοτρώνην
καὶ τὴν γενικὴν ἀρχηγίαν τῆς Στερεᾶς εἰς τὸν ἀθάνατον
Καραϊσκάκην, περὶ ὃν ἐτάχθησαν ἐν τῇ Ἀττικῇ τὰ λεί-
ψανα τῶν ἀνδρειοτέρων ἡρώων τοῦ ἀγῶνος καὶ οἱ ἐπιφα-
νέστατοι φιλέλληνες. Τίνος τότε Ἕλληνας ἡ καρδιά ἦτο
δυνατὸν νὰ ἀνθέξῃ καὶ μείνῃ ἀδιάφορος εἰς τοὺς σφαδα-
σμοὺς τοῦ ἐκπνέοντος ἀγῶνος τῆς ἐλευθερίας ;

Ἡ κυβέρνησις παρενέβη εἰς τὰς διαμάχας τῶν Νοτα-

ραίῳν καὶ ἐπεκαλέσθη τὸν πατριωτισμὸν τῶν ἐν ταῖς φοβεραῖς ἡμέραις.

Ἰερωτάτῃ καὶ φλογερὰ ἦτον ἡ ἐπὶ κλησις καὶ ἡ περιστασις κρισιμωτάτῃ. Οἱ παλμοὶ τοῦ ἔρωτος ὑπεχώρησαν, εἰσέγησαν, ἐπνίγησαν εἰς τὰ στήθη τοῦ στρατηγοῦ καὶ τοῦ ἀντιστρατήγου καὶ ἀνέφλεξεν αὐτὰ ἄλλη φλόξ γλυκυτέρα, ζωηροτέρα καὶ ἀγιωτέρα, ἡ φλόξ τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης. Καὶ οἱ μεγαλῶνυμοι ἀντερασταὶ ἐρρίφθησαν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος καὶ τὸν ὑπηρετήσαν καὶ πάλιν μετ' ἐνθουσιασμοῦ.

Ὅτε δὲ συνεκεντροῦντο εἰς τὴν Ἀττικὴν οἱ περὶ τὸν Καραϊσκάκην λέοντες τῆς ἐλευθερίας, ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς, στρατολογήσας 1200 περίπου Κορινθίους καὶ ἄλλους προθύμως ἔδραμεν ἐκεῖσε καταλιπὼν περίδακρυν ἐκ τοῦ χωρισμοῦ καὶ σύννου τὴν μνηστήν, τὴν ἐξαισίαν τῆς καρδίας του ἐκλεκτὴν, διὰ νὰ πολεμήσῃ ὑπὲρ τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀντιζήλου, τῆς σεπτῆς πατρίδος. Οὕτω καὶ ὁ ἱππότης σταυροφόρος ἀπεχαιρέτιζε τὴν περικαλλῇ ἐρωμένην διὰ ν' ἀπέλθῃ ἐκεῖ ὅπου τὸν ἐκάλει ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα.

Il le faut, disait un guerrier
 'A la belle et tendre Imogine,
 Il le faut, je suis chevalier
 Et je pars pour la Palestine.

Ἐκείνη δέ, ἀνταξία τῆς ὑψηλῆς του ἀρετῆς, ἀλλ' ἐρώσα καὶ καρδιαλοῦσα, ἀπεκρίνετο :

Vous me quittez pour aller à la gloire,
 Mon triste coeur suivra partout vos pas.

Ἐπίσης δ' ἐξεστράτευσεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ὁ Παναγιωτάκης Νοταρᾶς, καὶ ἠγωνίσθη μετὰ τῶν Βάσου Μαυροβουνιώτου καὶ Δ. Βούρβαχη.

Εἶνε γνωστὸν τὸ θλιβερόν πεπρωμένον τοῦ ἡρωϊκωτάτου ἐκείνου Ἑλληνικοῦ στρατεύματος. Ὁ Ἰωάννης Νο-

ταρᾶς ἀνεδείχθη ἐκ τῶν λαμπροτάτων αὐτοῦ ἡρώων. Ἀνδραγαθήσας εἰς τὴν Καστέλλαν τοῦ Πειραιῶς, ὁ ἥρωας καὶ νεαρώτατος στρατηγὸς (1) καὶ πολεμήσας ἀνδρείως ἔπεσεν ἐνδόξως τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827 εὐγενέστατον θῦμα εἰς τὸν βωμὸν τῆς πατρίδος παρὰ τὸν Ἰλισσόν, εἰς τὸ Φαληρικὸν πεδίον, ἐν τῇ πανωλεθρίᾳ ἐκείνῃ τῶν κρατίστων Ἑλλήνων ἡρώων, ὅτε ἐφονεύθη καὶ ὁ μέγας Καραϊσκάκης, ὁ Βεΐκος, ὁ Ἰγγλέσης, ὁ Φωτομάρας, ὁ Τούσης, ὁ Τζαβέλλας καὶ οἱ ἄλλοι εὐκλεεῖς ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἥρωες τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Κρήτης, ὁ δὲ Δράκος ἠτοκτόνει, ἄλλος Βροῦτος, μέγιστος τῆς ἐλευθερίας ἱεροφάντης καὶ πρόμαχος

Ἡ πανωλεθρία ἐκείνη κατέθλιψε βαθέως τὴν καρδίαν τοῦ δυσμοίρου Ἔθνους καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐθρήνησαν τὴν μεγάλην συμφοράν. Συμπαθέστερον ὅμως ἐθρηνήθη καὶ ἐξυμνήθη τὸ περιλάλητον Ἀρχοντόπουλον, ὁ μεγαλοπρεπής, ἀνδρεῖος καὶ ἀγγελόμορφος, ὁ πάγκαλος ἥρωας Ἰωάννης Νοταρᾶς, ὅστις ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ δημοφιλέστερος τῶν ἀγωνιστῶν καὶ ὁ εὐδαιμονέστατος τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ἡ Τύχη τὸν εἶχε προικίσει μὲ ὅ,τι ὠραῖον, λαμπρὸν καὶ ζηλευτὸν ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἀπαρτίζον τὴν τελείαν εὐδαιμονίαν.

Ἐν τῶν ὠραιότερων καὶ πατριωτικωτέρων ποιημάτων τοῦ ἀλησμονήτου Ζαλοκώστα εἶνε αἱ Σκιαὶ τοῦ Φαλήρου, μελαγχολικώτατος καὶ συγκινητικώτατος ὕμνος πρὸς τοὺς θυσιασθέντας ἐκείνους ἥρωας τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας. Ὁ ποιητὴς φαντάζεται τὰς σκιάς των παρερχομένας πρὸ αὐτοῦ, ὅτε μεταξὺ τῶν ἄλλων διακρίνει καὶ τὴν τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ

(1) ΣΗΜ. — Κατὰ τὸν Α. Γούδαν, τὴν μάχην τῆς Καστέλλας διεξήγαγε σχεδὸν μόνος ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν Τύσων δὲ ἀνδρείαν καὶ στρατηγικὴν ἀνέπτυξεν, ὥστε μετὰ τὴν νίκην ὁ Καραϊσκάκης ἔσπευσε νὰ συγχαρῇ αὐτῷ καὶ θαυμάζων αὐτόν, ὡς ἥρωα, ἐπεφώνησεν: «Ὁ νεανίας οὗτος στρατηγός, ἂν ἐπιζήσῃ θὰ θαμβώσῃ τὰς δάφνας πολλῶν πρεσβυτέρων. Εἴθε νὰ εἶχε πολλοὺς ὁμοίους του ἢ πατρίς!»

Μὲ μορφῆς ἀνδρικώτατον κάλλος,
 Μὲ ἀγέρωχον ἦθος,
 Μαχητὴς τότε ἐπρόβαλεν ἄλλος,
 Λυπηρὸς πρὸς ἐμὲ προχωρῶν.
 Εἶχε δέκα πληγὰς εἰς τὸ στῆθος
 Κ' ἐψηλάφει σπαθὶ κοπτερόν.

Φρικασμός, ὡς τὸν εἶδον, ἀπάσας
 Μοῦ διῆλθε τὰς φλέβας·
 Μὲ γνωρίζεις; ἡρώτησε, φθάσας·
 Καὶ ἐγώ — ὦ ψυχὴ ἱερά,
 Σὲ γνωρίζω, τὸν εἶπον μὲ σέβας,
 Σὲ γνωρίζω, κλεινὸ Νοταρᾶ.

Σὲ ἐδέχθη νεκρὸν τῆς Παλλάδος
 Τὸ μακάριον χῶμα,
 Καὶ καθ' ὅλην τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος
 Τ' ὄνομά σου ἤχεϊ ἱερόν.

Τὸ σπαθὶ σου καπνίζει ἀκόμα
 Ἀπὸ αἷμα τυράννων σκληρῶν.

. »

Ἄμα τῷ θανάτῳ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ συνετέθη ὁ η-
 μῶδης ἡρωϊκὸς ὕμνος αὐτοῦ, ὅστις ἀπὸ τῆς βαρυαλγούσης
 Κορινθίας μετεδόθη καὶ ἐψάλλετο εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα
 καὶ τοῦ ὁποίου οἱ στίχοι εἶνε ὠραῖοι καὶ συγκινητικοί.

« Ἐνα κομμάτι μάλαμα, ἓνα κομμάτι ἀσῆμι
 Ἐκόπη ἀπ' τὰ Τρίκαλα καὶ στὴν Ἀθῆνα πάγει.
 Δὲν κλαῖς, καυμένη Νοταρᾶ, μὲ τὸν λεβέντη ποῦχες;
 Περάστε ἀπ' τὰ Τρίκαλα, τοῦ Νοταρᾶ τὰ σπῆτια,
 Ν' ἀκούστε τῆς ἀρχόντισσας, τοῦ Νοταρᾶ τὴ μάinna.
 Στὰ παραθύρια κάθονται, τὸ πέλαγο ἀγναντεύουν·
 — Πουλάκια μ' ἀηδονάκια μου, πώρχεσθ' ἀπ' τὴν Ἀθῆνα,
 Μὴν εἶδατε τὸν Νοταρᾶ τὸν Γιάννη, τ' Ἀρχοντόπλο;
 Σὲ τί ταμπούρια πολεμᾷ ἀντάμα μὲ τοὺς Τούρκους;
 — Χέρια μὲ χέρια πιάστηκαν στὴ βουλιασμένη Ἀθῆνα
 Μὲ τὰ σπαθῖα βαρζόντουσαν καὶ Τοῦρκοι καὶ Ῥωμαῖοι.
 Μεντάτ' ἐρίνη τῶν Τουρκῶν ἀπὸ τὸ Γριπονῆσι

Καὶ τοὺς ἐβάλανε μπροστά, τὰ πρόβατα, σὰν γίδια.
 "Ἄλλοι στὴ λίμνη πέφτανε κι' ἄλλοι μέσ' τὰ καράβια,
 Σκοτώσαν καὶ λαβώσανε ὅλο καπεταναίους.
 Κι' ὁ Νοταρᾶς ἀπόστασε, δὲν ἔμπορεσε νὰ φύγῃ·
 Οἱ Ἀρβανίταις πᾶν' κοντὰ μὲ τὰ σπαθιά στο χέρι.
 Ψιλὴ φωνήτσα ἔβγαλε καὶ βαρειαναστενάζει·
 —Βρὲ πούσθε, παληκάρια μου, μωρὲ Κακοσουλιώταις ;
 Γυρίστε πίσω, πάρτε με ἀπ' τῶν Τουρκῶν τὰ χέρια,
 Κι' ἂν δὲν σᾶς ἔντύσω μάλαμα, Γιάννη νὰ μὴ μὲ ποῦνε !
 Σκλαβῶσαν τ' Ἀρχοντόπουλο, τὸν στρατηγὸ τῆς Κόρθος,
 Πούταν ἓνας τερέμπεης καὶ νιός, σὰν τὸ λιοντάρι.»

V

Ἄλλ' ἂν ἡ καταστροφή αὐτὴ τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ κατέθλιψε τὸ ἔθνος ὅλον, βαθύτερον δὲ τοὺς Κορινθίους καὶ πρὸ πάντων τοὺς συγγενεῖς του, ὧν ἦτο τὸ ἐγκαλ-
 λώπισμα καὶ ἡ δόξα, δὲν περιγράφεται ὅμως τὸ πένθος καὶ ἡ ὀδύνη, εἰς ἣν ἐβύθισε τὴν ἀτυχῆ μνηστὴν του ἡ ἀπροσδόκητος ἀπώλεια αὐτοῦ. Καὶ μὴ δὲν εἶχε δίκαιον ν' ἀναλυθῇ εἰς δάκρυα, ἀπαρηγόρητος διὰ τὴν ἀνεπανόρθωτον συμφορὰν ; Ἐθαυκαλίζετο εἰς γλυκύτατον καὶ ποθεινότατον ὄνειρον (καὶ οἶον ὄνειρον ! . . .) καὶ ἐξύπνησεν εἰς φρικτὴν ἐρημίαν καὶ ἄβυσσον, ὀρφανὴ τῆς γλυκυτάτης ἐπὶ τῆς γῆς ἐλπίδος καὶ γοητευτικωτάτης εὐτυχίας, ὑπὸ ὀρίζοντα, τέως χρυσήλιον, καταίθριον καὶ μάγον, ἤδη δὲ ζοφερόν, παγετώδη καὶ ἄχαριν. Τὸ πένθος δὲ καὶ τὴν ἀγωνίαν αὐτῆς ἐπέτεινεν ἡ φήμη, ὅτι ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Φαλήρου ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς ἐξηφανίσθη, χωρὶς νὰ ἴδῃ τις τὸ πτώμα του καὶ ἐθρυλεῖτο ἐπὶ πολὺ ὕστερον, ὡς ἄγνωστος, ἡ τύχη καὶ ἡ ὑπαρξίς του.

Μάλιστα, κατὰ τρόπον λίαν περιέργον, τὴν φήμην αὐτὴν ἐνίσχυσε πιστὸς στρατιώτης τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ, Ἀργύρης τὸ ὄνομα, Ἰωαννίτης, εἰς ἄκρον ἀφωσιωμένος τῷ ἀθανάτῳ ἀρχηγῷ του καὶ συμπολεμιστῆς εἰς τὴν ἐν τῷ Φαληρικῷ πεδίῳ πανωλεθρίαν. Ὁ Ἀργύρης αὐτὸς

διεβεδαίου κατόπιν, ὅτι ὁ Ἰωάννης Νοταρᾶς ἐχάθη εἰς τὴν μάχην ἐκείνην καὶ ἐπίστευεν εἰλικρινῶς, ὅτι ἡχμαλωτίσθη καὶ ἐσκλαβώθη, διότι, καίπερ ἔρευνήσας ὅλον τὸ πεδῖον τῆς μάχης, δὲν εὔρε τὸ πτώμα του(1). Ἡ μαρτυρία αὐτῇ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πιστοῦ στρατιώτου καὶ ἡ τεραστίως διαδοθεῖσα φήμη ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ποιητικωτᾶ-την περιπέτειαν. Πυρετώδεις, ἀγωνιώδεις καὶ πολυδάπανοι ἔρευναί τῶν συγγενῶν τοῦ Ἰωάννου ἐπηκολούθησαν πρὸς ἀνεύρεσιν τοῦ ἐξαφανισθέντος φιλτάτου, ἔρευναί, τὰς ὁποίας ἐξέκαιεν ἡ πρὸς τὴν μνήμην του λατρεία καὶ ἡ ἐλπίς. Ἐπὶ πολλὰ δ' ἔτη ὕστερον περιεπλανᾶτο ἐδῶ καὶ ἐκεῖ μονήρης, ἡλιοκαῆς καὶ ἀρειμάνιος γέρων, μελάγχχολος καὶ περίφροντις, ἀναζητῶν τὸν θησαυρόν του. Ὁ γέρων δὲ αὐτός, ὅστις προέβη μέχρι τῆς Σμύρνης καὶ εἰς τὰ ἐνδό-τερα τῆς Μικρᾶς Ἀσίας καὶ διέτρεχε μετὰ πόθου διψα-λέου τὰς κοιλάδας καὶ τὰ ὄρη μετὰ βακτηρίας καὶ σάκ-κου, ὁδοιπόρος, ἀκοίμητος, ἀκαταπόνητος, πᾶλλων ἐξ ἐλπίδος, εὐχόμενος εἰς πᾶν βῆμα του καὶ ἐγκαρτερῶν εἰς μυρίας κακουχίας καὶ περιπετείας εἰς τὴν πολυκύμαντον περιπλάνησίν του, ἦτον ὁ Ἀργύρης, ἀναζητῶν τὸν Ἰω-άννην Νοταρᾶν, αἰχμάλωτον, ὡς ἐπίστευε, τῶν Τούρκων καὶ περιτρέχων ἐναγωνίως γῆν τε καὶ θάλασσαν, δαπάναις τοῦ Ἀνδρέου Νοταρᾶ, φιλοστόργου ἀδελφοῦ τοῦ αἰο-δίμου Ἰωάννου, ὡς ἡ Δημήτηρ ἀνεζήτηε τὴν Περσεφό-νην καὶ ὁ Τηλέμαχος τὸν Ὀδυσσεά, δυστυχέστερος ὁμως ἐκείνων, διότι δὲν ἀνεῦρε τὸν ἀπολεσθέντα ἀρχηγόν του ὁ τλήμων γέρων.

Οὕτως ἢ ἄλλως, εἴτ' ἐφρονεύθη, εἴτ' ἐσκλαβώθη ὁ Ἰω-

(1) ΣΗΜ. Πρὸς τὴν φήμην αὐτὴν, διασπαρεῖσαν, συνάδει καὶ ὁ ἀνω-τέρω δημῶδης ὕμνος τοῦ ἥρωος. Ἀλλὰ πιθανώτατον φαίνεται, ὅτι ὁ Ἰω-άννης Νοταρᾶς, πεσὼν ἐν τῇ μάχῃ, ἀπεκεφαλίσθη καὶ ἀφῆρέθη τὴν ὀλόχρυ-σον καὶ βαρύτιμον στολὴν καὶ πανοπλίαν ὑπὸ Τούρκων, εὐλόγως ἐξηγούν-των, ὅτι πρόκειται περὶ ἐπιφανεστάτου ἀνδρὸς ἢ χάριν λαφυραγωγίας πολυτίμου. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ πτώμα του δὲν ἀνεγνωρίσθη.

άννης Νοταρᾶς, ἡ δυστυχὴς μνηστὴ τοῦ ἐθρῆνει αὐτὸν
γοερώτερον καὶ συγκινητικώτερον, ἢ ὅσον ἡ Ἀνδρομάχη
τὸν Ἑκτορα. Μαῦραι καὶ πικρόταται ἀνέτειλαν δ' αὐτὴν
ἡμέραι, ὥς διήρχετο ἀπαρηγόρητος. Καὶ ὁ κόσμος ὅλος
συνεκινήθη εἰς ἄκρον, συμπονῶν, ἡ δὲ ποίησις τοῦ καιροῦ
ἐκείνου, ἣτις ὕμνησε τὸν ἐνδοξον ἥρωα, ἔψαλε καὶ τὴν με-
λαγχολίαν καὶ τὸ πένθος τῆς δυστυχισμένης ἐπιφανοῦς κό-
ρης δι' ἄσματος τοῦ χοροῦ, ὅπερ, καίπερ κακόστιχον καὶ
ἀπειρόκαλον, κατέστη δημοτικώτατον καὶ ἐπέζησε δεκά-
δας ἐτῶν ἕκτοτε, ἤρχιζε δὲ οὕτω·

«Μίαν νέαν ἀπῆντησα εἰς ἓνα περιβόλι,
Εἰς τὰ δένδρα τὰ πυκνά, ἦτανε καὶ σκόλη,
Τὴν συγνοκυτάζω μόνος καὶ θαυμάζω,
Τὴν ῥωτῶ μὲ πόνο καὶ ἀναστενάζω.

• • • • •
Ἐβρεχε τὰ ρούχα τῆς μὲ τὰ δάκρυά της
Κι' ἄρχισε νὰ λέγῃ τὰ παράπονά της·

— Πρῶτα ἦμουν εὐτυχής,
Τώρα εἶμαι δυστυχής!

Ἐνα νεῖον ἀγάπησα εἰς ὅλη τὴ ζωὴ μου,
Τοῦτον μὲ ἐφύλαξεν ἡ τύχη ἡ ἰδική μου·
Τοῦτον εἶχα φῶς μου, φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου,
Ἰατρὸν μέγαν ὅλων τῶν δεινῶν μου.

• • • • •
Ἦτονε ὠραῖος, ἄγγελος τὴν ὄψι,
Χάρος ὥς μὲ πάρῃ, τὴ ζωὴ μ' ὥς κόψῃ.

• • • • •
Μ' εἶπαν, πῶς ἔσκοτώθηκε τότε στὰς Ἀθήνας
Μ' ἄλλους Ἕλληνας μαζῇ, στὰς λαμπρὰς ἐκεῖνας·
Ὁ Καραϊσκάκης ἦτον ἀρχηγός του.
• • • • •»

Ἄλλο δ' ἐπεισόδιον τοῦ δράματος τούτου, ὠραῖον καὶ
ποιητικώτατον, εἶνε, ὅτι μετὰ τὴν μάχην τοῦ Φαλήρου
καὶ τὴν διασκόρπισιν τῶν λειψάνων τῶν Ἑλληνικῶν στρα-

τευμάτων, οἱ διασωθέντες ἐκ τῆς πανωλεθρίας στρατιῶ-
ται τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ ἐπανῆλθον ἅπαντες εἰς Κόριν-
θον. Ὀρφανοὶ δὲ τοῦ μεγαλοπρεποῦς καὶ προσφιλεστάτου
στρατηγοῦ των, κατηφεῖς καὶ σιγηλοὶ καὶ φέροντες ὅλοι
μαῦρα μανδῆλια εἰς τὰς ἀρειμανίους κεφαλὰς των, ἔμ-
βλημα τοῦ πένθους των, ἐπεσκέφθησαν ἐν σώματι τὴν
ἀτυχῇ μνηστὴν τοῦ ἀρχηγοῦ των καὶ συνελυπήθησαν
αὐτῇ μὲ εἰλικρινῇ καὶ ἐγκάρδια δάκρυα. Ἡ σκηνὴ ἦτο
ἐκτάκτως συγκινητικὴ καὶ αἱ ἀλγοῦσαι καὶ ἀρειμάνιοι
ἐκεῖναι φυσιογνωμίαι τῶν παλινοστησάντων οὕτω καὶ εὐ-
γνωμόνων τῇ μνήμῃ καὶ εὐλαβῶν πρὸς τὰ αἰσθήματα
τοῦ ἀρχηγοῦ των ἡρώων, κατασυνεκίνησαν τὴν εὐαίσθη-
τον καρδίαν τῆς Σοφίας καὶ τὴν Κορινθίαν ὅλην.

VI.

Παρήλθε καιρὸς

Ὁ χρόνος, ὁ μέγας τῶν ἠθικῶν νόσων ἱατρός, ἐπράϋνε
βαθμηδὸν τὸ τραῦμα τῆς ψυχῆς τῆς πολυῤῃμνήτου κόρης,
χωρὶς ὅμως νὰ ὀνηθῇ νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς αὐτὴν καὶ τὴν
προτέραν εὐεξίαν καὶ χαράν.

Ἐπανῆλθεν ἐκ τῶν μαχῶν τῆς Ἀττικῆς εἰς Κόρινθον
ὁ ἀντιστράτηγος Παναγιωτάκης Νοταρᾶς. Ἐπίσης δὲ
ἀπῆλθεν ἐκεῖσε καὶ ὁ ὀπλαρχηγὸς Δημήτριος Καλλέργης,
ὅστις ἦτο φίλος τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ καὶ συνεπολέμησε
μετ' αὐτοῦ ἐν Φαλήρῳ· ἐσώθη δὲ τραυματίας αἰχμαλω-
τισθεὶς καὶ ἐξηγοράσθη ὑπὸ τῆς μητρὸς του, ἀφοῦ οἱ
Τούρκοι ἀπέκοψαν τὸ ἔτερον τῶν ὠτων του.

Δὲν εἶνε ἐξηκριθωμένον, ἄν, μετὰ τὴν ἀπώλειαν τοῦ
Ἰωάννου Νοταρᾶ, ὁ παλαιὸς ἤδη ἀντεραστὴς Παναγιω-
τάκης ἐζήτησε καὶ πάλιν τὴν ἀλαβαστρίνην χεῖρα τῆς
Σοφίας Ῥέντη καὶ αὕτη τὴν ἀπέκρουσεν, ὡς λέγεται.
Εἶνε ὅμως ἀναμφισβήτητον, ὅτι ἠγάπησεν αὐτὴν περιπα-
θέστατα ὁ ὀπλαρχηγὸς Καλλέργης ὅστις ἦτον ἐπίσης ἐπι-

φανής, αίσθηματίας, ζωηρότατος, ώραϊος καὶ ἀνδρείος ἰππότης, εὗρε δ' ἐπὶ τέλους ἀντέρωτα καὶ κατέκτησε τὴν καρδίαν τῆς Σοφίας, ἣτις προετίμησεν αὐτὸν διὰ τε τὰ προτερήματά του καὶ διότι ἴσως τὸ ὄνομα αὐτοῦ συνεδέετο στενῶς καὶ ἐνδόξως μετὰ τῆς γλυκυτάτης μνήμης τοῦ ἀπολεσθέντος τριφυλῆτου μνηστῆρος. Λέγεται μάλιστα, ὅτι ἡ Σοφία, λατρεύουσα τὴν μνήμην ἐκείνου καὶ δυσπιστοῦσα ὀλίγον εἰς τὸν θάνατόν του, ἀπέκρουε τὴν καρδίαν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ Καλλέργη, μέχρις οὗ οὗτος ἐβεβαίωσε καὶ ἔπεισεν αὐτήν, ὅτι ἰδίῳ ὁμασιν εἶδεν ἀποταμεῖσαν ἐν τῇ μάχῃ τοῦ Φαλήρου τὴν κεφαλὴν τοῦ Ἰωάννου Νοταρᾶ.

Ὁ γάμος τῆς Σοφίας Ῥέντη καὶ τοῦ Δημητρίου Καλλέργη ἐγένετο ἐπὶ τέλους λαμπρότατος καὶ σπάνιος διὰ τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ εἰς τὰ κοινωνικὰ χρονικὰ τῆς Κορίνθου, αἱ δ' εὐωχίαι του καὶ χαρὰὶ διήρκεσαν ἐπὶ ἑβδομάδας, πολυτράπεζοι, πολύκροτοι, δαπανηρότατοι. Ὁ ἔρως δὲ καὶ ὁ ἐνθουσιασμός, ὃν εἶχεν ὁ Καλλέργης πρὸς τὴν περικαλλεστάτην καὶ ἐξαισίαν νύμφην, ἐγένετο περιλάλητος, ἡ δὲ μέθη τῆς καρδίας του εἶχε διαχύσεις, παρομοίας τῶν ὁποίων δὲν εἶδεν ἢ τότε κοινωνικὴ ἱστορία.

VII.

Παρήλθον ἔτι δύο γενεαὶ ἀνθρώπων.

Ἡ ἡρώϊς τῆς θαυμασίας αὐτῆς ἐποποιίας, ἣν ἀπεπειράθη νὰ σκιαγραφῇ, ἀλλ' ἣτις εἶνε ἀξία ἀριστοτέχνου καλάμου διὰ νὰ τὴν κοσμήσῃ καὶ λαμπρύνῃ μὲ τὰ πρέποντα αὐτῇ χρώματα καὶ ῥόδα, ἡ διάσημος καὶ ἱστορικὴ Σοφία ζῇ ἀκόμη.

Διαβιώσασα μετὰ τοῦ στρατηγοῦ Δημητρίου Καλλέργη ὅστις διεδραμάτισεν ἐπιφανὲς πρόσωπον εἰς τὴν νέαν πολιτικὴν ἱστορίαν τοῦ τόπου καὶ σὺν ἄλλοις ἐγένετο ὁ ἥρωϊς τῆς τρίτης Σεπτεμβρίου τοῦ 1843, δ' σηματοφόρος καὶ πρω-

τοστάτης τοῦ πολιτικοῦ ἡμῶν Συντάγματος καὶ τῶν ἐλευθέρων θεσμῶν, διῆλθε τεσσαράκοντα περίπου ἔτη συζυγικοῦ βίου, εὐδαίμονος καὶ μεγαλοπρεποῦς, ἐγένετο δὲ μήτηρ ἐπιφανῶν τέκνων (1). Στερηθεῖσα ὅμως τοῦ διαπρεποῦς συζύγου καὶ τέκνων φιλτάτων, ἐπέζησε καὶ ἀπὸ ἐτῶν πολλῶν ἀπεσύρθη εἰς τὸ ἐν Ἀργεὶ ἀρχαῖον μέγαρον τοῦ αἰοιδίμου συζύγου τῆς, ἐνθα βιοῖ πενιχρῶς, μονήρης δὲ καὶ ἀπρόσιτος πάντοτε, μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς Ἑμμανουήλ, τοῦ γνωστοῦ ἀποστράτου ταγματάρχου τῶν γενικῶν ἐπιτελῶν.

Φοβερά καὶ ἀπεχθὴς ἡ εἰρωνεία καὶ ἀστασία τῆς τύχης ἐπῆλθεν αὐτῇ ἐν ταῖς δυσμαῖς τοῦ βίου.

Ἀγούσα ἤδη ἡλικίαν ὀγδοήκοντα καὶ πέντε περίπου ἐτῶν, ὑπεργηράσασα καὶ κατεσκληχυῖα, καταβληθεῖσα ἐκ πολλῶν περιπετειῶν καὶ νόσων καὶ ἀπολέσασα πᾶν γόητρον τῆς ζωῆς, ἥς ἐκορέσθη, ὑποφέρει ἔτι τὴν περιπετειώδη καὶ νοσηρὰν αὐτῆς ὑπαρξιν, ὡς βάρος ἐπώδυνον, οὐδὲν δὲ ἄλλο ποθεῖ, οὐδ' ἀναμένει, εἰμὴ μόνον τὴν γαλήνην τοῦ τάφου ἡ μεγάλη καὶ διάσημος τῆς ζωῆς βασιλὶς. Οὐδεμίαν ἔχει σχέσιν μετὰ τοῦ σημερινοῦ κόσμου, ὅστις ὁμολογουμένως δι' αὐτὴν εἶνε καὶ θεὸς ἀνάξιος καὶ οὔτε τὴν γνωρίζει καὶ, ρεμβάζει δὲ συνήθως μὲ τὰς ἀναμνήσεις τοῦ εὐδαιμονεστάτου καὶ ἐνδόξου καὶ πλήρους δραματικῶν περιπετειῶν παρελθόντος τῆς ἐκείνου, τοῦ ὁποῖου αἱ λαμπραὶ καὶ ποιητικαὶ σκηναὶ παρέρχονται εἰς τὴν ἀμβλυνηθεῖσαν φαντασίαν καὶ μνήμην αὐτῆς ὡχραὶ βεβαίως, ἀλλὰ γλυκεῖαι, ὠραῖαι καὶ μεγαλοπρεπεῖς, ὡς σκιαὶ καὶ εἰκόνες ἐκλιπόντος γλυκυτάτου καὶ λαμπροῦ οὐεῖρου. Εἰς τὸν εὐρὺν καὶ θαυμάσιον ὀρίζοντα τῆς ζωῆς αὐτῆς ἔδυσεν ἡδὴ ὁ ἥλιος, ἔδυσε δὲ καὶ ἡ σελήνη καὶ μόλις διακρίνονται ἔτι τῶν ἐσχάτων ἡμερῶν οἱ ὡχρῶντες ἀστέρες.

Στήλη τοῦ Ὀλυμπίου Διός, πεσοῦσα καὶ συντετριμ-

(1) ΣΗΜ. Ἡ Κυρία Σοφία Δ. Καλλέργη εἶνε μήτηρ καὶ τῆς ἀξιότιμου Κυρίας Φιφῆς Δ. Κουντουριώτου, τοῦ μεγάλου αὐλάρχου τοῦ βασιλέως.

μένη, μεγάλου έρειπίου σωρός, μεγαλοπρεπής ὄρυς, ἐκ τοῦ πελέκεως καὶ τοῦ χρόνου καταφθαρεῖσα, παράδεισος εὐμαρείας καὶ δόξης, ἐρημωθείς, λειμῶν χλοάζων καὶ πλήρης ζωῆς, ἥδη δὲ κατάξηρος καὶ χιονοσκεπής. Νιόβη ἀπολιθωθείσα, περικαλλέστατον βασίλειον μέγαρον ἀποτεφρωθέν, γλαυκῶν καὶ νυκτερίδων ἥδη ἐνδιαίτημα, σύντριμμα ἀριστουργήματος τοῦ Πολυκλείτου, ρυτίδες πλέον καὶ ὅσα, σκιά μονονουχὶ καὶ φάσμα ζωῆς, ἀπομαρανθείσης, ἡ πεπτωκυῖα οἰκτρῶς μεγαλειότης, ἡ ἡρώϊς καὶ μάρτυς τόσων ἱστορικῶν δραμάτων, ἡ ἐπιφανὴς καὶ σεπτὴ δέσποινα πρόκειται νῦν μέγιστον μελέτημα εἰς τοὺς φιλοσόφους τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων καὶ πλουσία ἔμπνευσις καὶ πρότυπον διὰ τὸν καλλιτέχνην καὶ τὸν ποιητήν. Διατηρεῖ δὲ ἀκόμη τὸ ἀποσβεσθέν, μάγον ἄλλοτε, βλέμμα καὶ τὴν πνοὴν εἰς τ' ἀπομαρανθέντα χεῖλη, οἷον μαρτυροῦσα, πῶς παρέρχονται εἰς τὸν κόσμον τοῦτον τὸ κάλλος, τὸ μεγαλεῖον, ἡ δόξα καὶ ἡ λαμπροτάτη εὐτυχία.

[Ἄγγελος, Αὐγούστος 1892.]

ΔΗΜ. Κ. ΒΑΡΔΟΥΝΙΩΤΗΣ

ΕΔΩ Κ' ΕΚΕΙ

Ἄν κατακτήσης τὸν ἐχθρόν σου διὰ τῆς βίωσιν θὰ ἐπαυξήσης τὸ μῖσος τοῦ, ἂν τὸν κατακτήσης διὰ τῆς ἀγάπης τὸ μῖσος τοῦ ἢ μπορεῖ νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀφροσύνην.

*

Ὅ,τι καλεῖται σταθερότης εἰς βασιλεία, καλεῖται πείσμα εἰς ὄνον.

*

Ὁ γάμος μετὰ καλῆς γυναικὸς εἶνε λιμὴν ἐν τῇ τριχυμῇ. Ἄλλ' ὁ γάμος μετὰ κακῆς γυναικὸς εἶνε τριχυμία ἐν τῇ λιμένι.